

PŘÍLOHA Č. 10

Kazuistika – práce s rodinou Jany v rámci služby Podpora pro rodinu a dítě Amalthea o. s.

Cesta rodiny Jany do služby

Rodina se o službě Podpora pro rodinu a dítě dozvěděla od svého sociálního pracovníka OSPOD. Ten začal s Janou a její matkou pracovat až v době, kdy už Jana byla téměř rok umístěna v Dětském domově. Vzhledem ke snaze matky mít Janu zpět ve své péči a postarat se o ni vyhodnotil nabídku služby rodině jako vhodnou. Získal matčin souhlas k tomu, aby předal základní informace o rodině pracovníkům služby Podpora a pomoc pro rodinu a dítě. Tyto informace o rodině předal pracovníkovi služby při osobní schůzce na OSPOD.

Základní získané informace o situaci rodiny Jany

Janě je 5 let, aktuálně je v dětském domově. Její matka se o ni odmalička starala, kvůli nemoci matky byla Jana v jejích 4 letech odebrána z péče matky. Otec se na výchově nepodílí, není s matkou ani se svou dcerou v žádném kontaktu. Jana nemá žádné sourozence. S širší rodinou matka vztahy neudrzuje, její matka zemřela, otec žije na Slovensku.

Matka Jany je vyučená, než onemocněla, pracovala jako prodavačka. Finanční situace matky je aktuálně špatná, nepobírá dostupné sociální dávky, neorientuje se v systému dávek. Otec Jany platí výživné nepravidelně. Matka Jany si v minulosti vzala půjčku, aby zaplatila nájem. Nemá však nyní dostatek peněz na splacení celého dluhu. Podařilo se jí najít si práci v blízkém obchodě, má tedy pravidelný finanční příjem.

Matka Jany aktuálně bydlí na ubytovně, hledá si však nové bydlení, aby si Janu mohla vzít do péče. Matka Jany je motivována k využití služby Podpora pro rodinu a dítě, není si ale jistá, zda to zvládne, neví si rady v komunikaci s úřady, je pro ni složité vyznat se v tom, co všechno musí platit, zajistit. Chce Janu zpět do své péče, i když jí někdy kvůli její nemoci není dobře.

Sociální pracovník OSPOD očekává, že matka Jany bude s pracovníkem dobře spolupracovat – cílem spolupráce by dle jeho názoru mohla být podpora při návratu Jany zpět do péče matky.

Rozhodnutí týmu o vhodnosti služby pro rodinu Jany

Tým služby Podpora pro rodinu a dítě shledal službu vhodnou pro matku Jany. Vzhledem k místu bydliště matky, aktuální volné kapacitě a motivaci matky ke spolupráci tedy souhlasil s první schůzkou společně s matkou a sociálním pracovníkem OSPOD pro dojednávání spolupráce. Byl stanoven klíčový pracovník, který by měl s matkou a její dcerou Janou pracovat.

První kontakt rodiny Jany, pracovníka služby Podpora pro rodinu a dítě a sociálního pracovníka OSPOD

První setkání se uskutečnilo na OSPOD a řídil jej sociální pracovník OSPOD, kterého už matka znala a měla k němu důvěru. Viděla, že se jí snaží pomoci, aby mohla být s dcerou zase jako dříve. Sociální pracovník OSPOD setkání zahájil, došlo k vzájemnému **představení** a stručnému **shrnutí aktuální situace a důvodů**, proč jsme dnes společně zde. Pracovník služby poté v krátkosti popsal, jak nabízená služba obecně funguje a v čem by asi matce a její dceři mohla pomoci. Matka pozorně poslouchala, opakovala, že by hlavně už **chtěla být s dcerou**, ale že si **není jistá**, jestli s ní Jana bude chtít odejít z dětského domova. Také vyjádřila **obavy, jestli bude mít dost peněz a jestli se jí nevrátí deprese**, to by pak mohla přijít o práci. Je toho všeho na ni moc a někdy všemu ani pořádně nerozumí.

Oba pracovníci matku **ocenili** za její odhodlání situaci Jany změnit a potvrdili, že společnými silami se dá pracovat na tom, aby matka dokázala pro Janu vytvořit bezpečné prostředí a zvládla péči o ni.

Pracovník služby matce nabídl **další společnou schůzku**, která může proběhnout na ubytovně, kde matka bydlí, či v organizaci. Vysvětlil také, že aby matka mohla službu využívat, bude třeba **domluvit se na konkrétním společném cíli spolupráce** a uzavřít tzv. Smlouvu o poskytování sociální služby. K tomu se nyní pracovník s matkou několikrát setká, matka se dozví o svých **právech a povinnostech při využívání služby**, vysloví také **souhlas s nakládáním osobními údaji**, bude poučena o tom, jak může vyjádřit nespokojenost či **stížnost na postup** pracovníka. Klíčový pracovník informoval matku také o své **povinnosti předávat informace o spolupráci pracovníkovi OSPOD**, případně dětskému domovu, se kterým bude potřeba začít více komunikovat.

Sociální pracovník OSPOD poté **shrnul celý průběh schůzky**, znovu matku ocenil za její odhodlání, **zopakoval domluvený termín příští schůzky** pracovníka služby a matky a setkání ukončil s informací, že **zápis** bude k dispozici všem zúčastněným, aby si matka vše mohla ještě v klidu přečíst a rozmyslet.

Uzavření smlouvy

Smlouva o poskytování sociální služby byla mezi rodinou a službou Podpora pro rodinu a dítě uzavřena na 3. schůzce s těmito **osobními cíli**: „*podpora a posílení vztahu mezi matkou a Janou*“ a „*vyhodnocení možnosti návratu Jany domů*“. Smlouva byla uzavřena **na dobu 6 měsíců**, služba bude poskytována **min. 1x týdně** a dále dle potřeby matky a její dcery Jany.

Získávání informací pro Individuální plán péče Jany a Plán podpory rodiny

Na dalších 3 schůzkách klíčový pracovník mapoval situaci rodiny, doptával se na historii a životní příběh celé rodiny i Jany.

Získané informace o Janě a její rodině¹

Jana se narodila do rodiny jako první, ale neplánované dítě. Pro matku byla péče o Janu náročná, krátce po porodu začala trpět depresemi a nespavostí. Otec Jany se na péči o Janu moc nepodílel, s matkou Jany měl časté konflikty.

Otec Jany odešel od rodiny k nové partnerce. Deprese Janiny matky se prohloubily, k psychiatrovi se ale bála jít. Jana se v této době často vztekala, nechtěla jíst, trpěla enurézou.

Učitelka mateřské školy, do které Jana chodila, několikrát upozornila matku Jany na její chování ve školce (Jana byla zlostná, vztekala se, neposlouchala), doporučila matce s Janou navštívit dětského psychologa.

Matka Jany nebyla vzhledem k prohlubující se depresi schopná zajistit, aby Jana chodila pravidelně do školky, nezvládala péči o Janu, rodina se ocitla také ve finanční krizi – matka Jany si nedokázala najít po ukončení mateřské dovolené práci. Deprese matky byla natolik závažná, že již nebylo možné ponechat Janu v matčině péči, a Jana byla na návrh sociální pracovníce OSPOD, která tehdy s rodinou pracovala, umístěna do dětského domova.

Janiny potíže s pomočováním a zlostnými projevy se přechodem do dětského domova ještě zhoršily, s personálem domova nekomunikovala, utíkala do svého světa fantazií.

Matka Jany se po odebrání Jany zhroutila a byla šest měsíců hospitalizována v psychiatrické léčebně s diagnózou středně těžká deprese.

Jana je už přes rok v dětském domově, postupně si tam zvykla, má ráda tetu Alenu (vychovatelka dětského domova), která se jí často věnuje.

Matka za Janou po ukončení hospitalizace několikrát přijela, návštěvy probíhaly za přítomnosti sociální pracovníce dětského domova. Jana s matkou zpočátku příliš nekomunikovala, což matku ještě více znejistilo. Přesto je odhodlána si dceru do své péče vzít a být jí dobrou matkou.

Pro sestavení **Individuálního plánu péče Jany** klíčový pracovník využil všechny dostupné informace od matky, OSPOD a pracovníků dětského domova. Janu také společně s matkou v dětském domově opakovaně navštívil, aby se s ní seznámil a mohl lépe zmapovat vzájemný vztah mezi matkou a dcerou. Pro lepší pochopení vnímání Jany využil projektivní techniky a hry. Pro Janu bylo snazší vyjádřit svá přání a své potřeby ve hře s maňásky či neverbálně kresbou, na přímé otázky málokdy reagovala, vždycky si spíše chtěla hrát, nebo se naštvála a křičela, že nic říkat nebude. Z kontaktu matky s dcerou Janou bylo zřejmé, že matka je ve vztahu k Janě nejistá, bojí se odmítnutí od dcery, nicméně čím častější kontakt matky s dcerou byl, tím uvolněnější dcera i matka byly.

V individuálním plánu péče Jany klíčový pracovník zmapoval jednotlivé oblasti vývoje a aktuální situaci Jany, zachytil také její potřeby „*vědět, jak to s ní bude dál, jestli se k mámě vrátí, porozumět, proč se o ní máma nestarala a dala ji do děčáku, proč je někdy máma smutná, jestli s nimi bude bydlet i teta Alena a proč tedy nemůže s mámou jít pryč hned, proč máma pořád někam odchází a jestli jí máma koupí křečka, i když bude zlobit a vztekat se*“.²

¹ Informace zde uvedené nejsou kompletní. Důvodem je, že jejich rozsah přesahuje možnosti této kasuistiky.

² Individuální plán péče Jany byl sestaven do určeného formuláře, jehož vzor je jednou z příloh Metodiky

Pomocí nástroje RVZD (**Rozhodujeme V Zájmu dítěte**) na **vyhodnocení situace ohroženého dítěte** klíčový pracovník vyhodnotil předpokládané rodičovské kompetence matky vůči Janě. Nástroj nebylo možné využít běžným způsobem (vyhodnocení aktuálních rodičovských kompetencí matky) vzhledem k tomu, že Jana byla již rok mimo rodinu. Nicméně pracovník nástroj využil jako pomůcku při představě, že Jana už v péči matky je, a z toho mohou pro Janu zatím některá rizika vyplývat. Jako mírně rizikové (bodová hodnota je 2 nebo 3) se ukázaly tyto oblasti:

- neúplnost rodiny (matka je na péči o dceru sama)
- nemoci a sociálně-patologické jevy (deprese, se kterou se matka léčí)
- finanční závazky rodiny (splácení dluhů, nízký příjem matky)
- limity matky (nejistota ve vztahu k dceři a zvládnutí její výchovy, potřeba podpory v rodičovské roli)

Klíčový pracovník vzhledem k získaným informacím a zmapování situace Jany a celé rodiny navrhl **svolání případové konference** s účastí matky, sociálního pracovníka OSPOD a vychovatelky Dětského domova, která Janu nejlépe zná. Cílem setkání bylo **dokončení Plánu podpory rodiny**, který už matka společně s klíčovým pracovníkem připravili.

V **Plánu podpory rodiny**³ byly formulovány konkrétní kroky, které je třeba postupně udělat a na které navazovaly i jednotlivé úkoly pro matku či klíčového pracovníka včetně termínů plnění. Niž jsou uvedeny pouze osobní cíle (ze Smlouvy) a k nim dílčí cíle:

Cíl: podpora a posílení vztahu mezi matkou a Janou

- častěji se vídat s dcerou, min. 1x za 14 dní
- povídat si o obavách matky z kontaktu s dcerou a zmírnit je
- promyslet, co by matka s dcerou při kontaktu mohly dělat (prohlížet si fotky, číst pohádky, kreslit, hrát hry, které má Jana ráda), a poté to realizovat
- hledat společně cesty, jak Janě srozumitelně a jednoduše říct, proč se o ni teď nemůže máma postarat
- probírat jednotlivé situace při výchově Jany a možné reakce matky na ně (např. když se Jana vzteká, když něco nechce atd.)

Cíl: vyhodnocení možnosti návratu Jany domů

- zmapovat finanční situaci rodiny a stabilizovat ji – příjmy, výdaje, dluhy, aktuální hospodaření matky
- pomoci s hledáním vhodného a dostupného bydlení pro Janu a její matku
- pravidelně docházet k psychiatrovi pro léky na léčbu deprese

---

³ Plán podpory rodiny byl sestaven do určeného formuláře, jehož vzor je jednou z příloh Metodiky

V následujícím období **klíčový pracovník pravidelně docházel za matkou na společné konzultace** na ubytovnu **1x týdně**, případně společně jezdili za dcerou Janou do dětského domova. Při realizaci jednotlivých kroků a úkolů spolupracovali s **úřadem práce, poradnou pro řešení dluhové problematiky**, vyhledávali informace o dostupném **bydlení** na internetu a v místních novinách. Pracovník matce pomohl najít nového **psychiatra**.

Matka v průběhu spolupráce vyjadřovala pochybnosti o tom, jestli „to má všechno cenu“, pochybovala o svých schopnostech se o dceru postarat. Zároveň však vždy dodržela termíny konzultací, udržela si zaměstnání a tedy i pravidelný příjem, uklidnění jí přineslo i **sestavení splátkového kalendáře** – nabyla přesvědčení, že dluh dokáže splatit. Po **získání přehledu o možnostech bydlení** také uvěřila možnosti, že Janě i sobě vytvoří dobré zázemí.

Klíčový pracovník při spolupráci matku hodně **podporoval, oceňoval za její pozitivní kroky, vyzdvihoval to, co se podařilo**. Zároveň nabízel matce **prostor pro vyjádření jejích pocitů** – obav, pochybností, nejistoty. Matka se ve vztahu s ním začala cítit bezpečně a vyprávěla i o své minulosti. Klíčový pracovník považoval za důležité **rozšířit přirozenou sociální síť matky**, aby měla více opory a možnosti, na koho se obrátit v případě krizové situace. Využil k tomu **metodu ekomapy**. Matce se podařilo navázat přátelské vztahy v zaměstnání a také s dávnou přítelkyní. Otce Jany ani nikoho dalšího z rodiny se zkontaktovat nepodařilo či další kontakt odmítali.

Při **společných schůzkách Jany, matky a klíčového pracovníka v dětském domově** se klíčový pracovník držel spíše v pozadí, podporoval matku v komunikaci s dcerou, spíše jejich setkání facilitoval, pokud byla situace pro jednu z nich příliš zátěžová. Pracovník pomáhal matce s přípravou na setkání s dcerou, při samotném setkání byl pak už spíše průvodcem a pozorovatelem. Postupem času se již těchto setkání neúčastnil vůbec, aby nerušil znovuvznikající intimitu vztahu mezi matkou a dcerou. Po setkáních však byl matce k dispozici pro sdílení jejích pocitů a myšlenek a pro plánování dalšího kontaktu s dcerou. Pomocí **modelových situací a rozboru konkrétních situací** s matkou hledali, jak reagovat na vztekání dcery, vzdorovitost a odmítání. Matka tím získávala více jistoty, jak dceři nastavovat hranice a zároveň ji přijímat takovou, jaká je.

Klíčový pracovník v průběhu spolupráce s matkou **předával informace o spolupráci sociálnímu pracovníkovi OSPOD** pomocí zpráv, k jejichž znění se matka vždy mohla také vyjádřit. Také sociální pracovník OSPOD během spolupráce matku kontaktoval přímo a zjišťoval, jak se spolupráce daří a zda je matka se službou spokojená. Byl v kontaktu i s pracovníky dětského domova a Janou, zajímal se o to, jak se jí daří.

Po 6 měsících spolupráce se konala další **případová konference** za účasti všech původních účastníků k vyhodnocení spolupráce a splnění cílů stanovených na prvním setkání. Cíle byly úspěšně splněny a všichni zúčastnění se shodli na tom, že **matka je připravená na péči o Janu v plném rozsahu**, a tedy je možné požádat o svěření Jany do péče její matky. **Novým osobním cílem** matky je tedy „*podpora při návratu Jany domů*“, na kterém bude nadále spolupracovat s klíčovým pracovníkem, sociálním pracovníkem OSPOD a pracovníky Dětského domova.